

”Æ ting”

Af Torben Lodberg, ”Tinghøjhuse”, Oddesundvej 342, Sindrup, 7760 Hurup

I Sydthy Årbog fra 1992 beretter Gunnar Iversen spændende ting om Sindrup, Tinghøj og Tinghøjhuse, og mens han er på vej fra Sindrup langt ned i Europa, har jeg fået lov at bringe nogle tilføjelser.

Af kortet over det oprindelige Refs-herred ses det tydeligt, hvor centralt placeret Tinghøj ligger al den stund Thyborøn og Jegindø hørte med. Som det skrives et sted: ”Thyholm er landfast med Revsbygden ved det smalle Drag, hvor bakken Thybjerg hæver sig på Revssiden, og lidt nordfor er Tinghøj og Galgehøj: Tingstedet der samlede de skilte bygder. Endnu søger folk til disse høje. Når sønnen vender hjem til sin gamle mor - så skal han op på Thybjerg, siger hun, og lige op til bjerget er en mindre bakke, Thybjerg hoved. Lidt derfra er Tinghøj, højt oppe med den videste udsigt, som tinghøje næsten altid har. Vest for er Møgelhøj, og inde i granskoven Galgehøj. Lidt til nord er kløften, hvor røverne holdt til, som så ofte ved tinge”. Her nævnes også ”æ ting” - en stenkreds, hvor der i midten var store sten, den ene med hul i, hvor dommeren gemte papirer. Men det hele er ryddet.”

Ifølge Johs. Nielsen blev stenene fra tingstedet brugt i 1810 ved opførelsen af et af de huse, han kalder Tinghuse, lad os her kalde dem for ”Tinghøjhuse” for at undgå forveksling med tinghuse, der afløste udendørs tingsteder. Et af Tinghøj husene lå, hvor nu Galgehøj mølle står, det kan meget vel være lige netop det hus, stenene blev anvendt til. Gården ejedes af Alfred Jensens svigerforældre, og her var hans kone, Kristine Jensen født.

Da Thybanen blev bygget, var der her smedie for jernbanens heste m.v. Alfred Jensen byggede nyt hus til sig selv og Kristine på samme vej, og i 1937 rev han så det gamle ned, og han kan berette, at der som syltsten udover store kampesten også var benyttet nogle rektangulære tilhugne sten.

Da man i 1956 savnede sten til udvidelsen af Ydby kirkegård, havnede stenene fra det gamle Tinghøj hus deroppe som en del af det store flotte kampestensdige, så det er måske der, de gamle tingsten nu gemmer sig.

I mange beskrivelser af tingsteder fra hele landet nævnes det, at man evt. inden i en stor

På tingbænken

Mænd siddende på tingstokke under åben himmel
(Efter Olaus Magnus: Historia de gentibus septentrionalibus, 1555)

kreds af sten havde nogle sten på hvilke man lagde stokke således at de dannede et kvadrat. På disse ”bænke” sad så de 8 stokkemænd samt herredsskriveren og - fogeden. Indenfor i firkanten kom så de anklagede og vidnerne, medens alle andre måtte blive udenfor. Billedet her viser ikke helt denne opstilling, men det illustrerer tydeligt, hvorledes de rektangulære, tilhuggede sten har været anvendt.

Helt op til omkring år 1700 holdtes Tinget under åben himmel. Hele året rundt i al slags vejr. Det bærer mange af de gamle tingbøger tydelige spor af. Her i Jylland havde hvert herred sin faste tingdag, for Refs herred var det lørdag. Det kunne dog ske, man måtte fortrække. Under den 10/3 1683 står der i Refs herreds tingbog: ”Formedelst Guds Vejrlig er Tinget bleven holden udi Sinderup udi Michael Laursens Stue”.

Man hægede meget om tingstedets fred. Det skulle ligge frit og åbent, ikke i nærheden af bebyggelse og slet ikke nær udskækningssteder. Det var ikke godt, om Th. Gravlund har ret i sin påstand i ovennævnte citat, om at her holdt røverne til. Den frie beliggenhed skulle netop forhindre, at røvere og slige folk skulle forstyrre tinget eller få held til at befri nogle af de anklagede. Tinget var mødested for egnens indbyggere, og med egnen tænkes her på de fra samme herred.

Herredet

Om end de lærde er noget uenige om herredernes oprindelse, så er der dog enighed om, at landets inddeling i herreder er ældre end købstæderne,

måske ældre end selv landsbyerne. De hører formodentlig til helt tilbage i den tid, hvor folket bestod af små stammer. Grænserne fulgte de geografiske forhold, ja var ofte opkaldt efter dem som f.eks. Odsherred. Fra den hedenske oldtid og helt op til vor tid har herrederne stort set haft de samme navne og grænser.

Herrederne er klart ikke en administrativ inddeling dikteret ovenfra, men en sammenslutning fra neden, udsprunget fra folket selv, som et naturligt område inden for hvilket, man i fællesskab på tinge kunne træffe beslutninger om "nærmiljøet" og afgøre tvistigheder naboer imellem. Herredsmændene, det vil sige, herredets frie voksne mandlige beboere var berettigede og forpligtigede til at møde til herredets ting på den faste tingdag. Det gav kendskab på godt og ondt til hinanden. Det medførte også egnssammenhold og gav egnene deres særpræg. Det kan, som mange vil vide, stadig spores.

Den ældste skriftlige fortegnelse over 200 herreders navne finder vi i Kong Valdemars jordebog det Herrens år 1231, men da var de måske allerede over 1000 år gamle. Det er intet under, at demokratiet har dybe rødder i den danske befolkning. I småstammernes tid var det vel nok høvdingen, småkongen eller storbonden, der førte forsædet på tinget, men det var tinget, der bestemte og valgte, hvem de ville lade sig lede af. Endog de danske konger var i vid udstrækning nødt til at lade sig kære på tinge.

Hvad skete der med dette fine stykke

demokrati, hvor nærhedsprincippet var sat i højsædet?

Mange faktorer påvirkede udviklingen, eller burde man sige afviklingen. Herredernes vækst fra de oprindelige 100 - 120 gårde gjorde forsamlingerne på tingdagene for store. Dette afbødtes en del steder ved at dele herredet i et østre og vestre eller nørre og søndre. Værre var det, at herremændene og de gejstlige, der hidtil også havde været en del af forsamlingen, fik deres egne retskredse. Herremændene fik ved indgreb i herredet fra centralt hold Birketingene - en jurisdiktion for herregården og alle dens undersåtter, med en af herremanden indsat birkefoged, hvis uvildighed man med rette kunne betvivle. Samtidigt fjernede provsteretten alle rene gejstlige afgørelser fra herredstinget.

Herredsfogederne var oprindeligt valgt af herredstinget til at forestå de daglige forretninger. De var således folkevalgte, folkelige embedsmænd, der nød almindelig anseelse. Han var ofte "fremmest blandt ligemænd".

Fordringen til ham var, at han var vederhæftig, uberygtet og at han skulle "skikke hver mand lov og ret."

I hvert fald fra ca. 1400 har der stået en herredsfoged i spidsen for herredstinget og han har dømt her sammen med tingmændene.

Med adelens stigende magt skete det flere og flere steder, at herremændene fik stor indflydelse på hvem, der fik embedet, ja at han endog udpegede herredsfogeden. Selv om kravene officielt var uforandrede, blev det en kilde til begyndende korrupsion. Hvad andet kunne man forvente, når fogeden fra at være en af egnens ypperste går over til at blive en underbetalt embedsmand.

Med enevældens indførelse i 1660 begyndte fremmedgørelsen for alvor. Kongemagten havde stor mistillid til adelen, men nok også lidt til de gamle selvstændige bondehøvdinge, der sad som herredsfogeder og sandemænd rundt om i herrederne.

Nu skulle herredsfogederne være kongeligt udnævnte og sidde på embedet i kgl. majestæts sted. Økonomien kom også ind i billedet, sparekniven var fremme, i 1680'erne lagde man en hel del naboherreder sammen heriblandt Refs og Hassing og sparede derved en foged og en skriver. Andre steder gik det endnu værre, da skulle fogeden passe flere embeder uden

Ydby Kirke

sammenlægning. Det var egentlig i strid med dansk lov, men den kunne den enevældige konge ændre efter behag. Alt dette medførte, at såvel den åndelige som fysiske afstand til tinge blev større. Interessen dalede så meget, at deltagelsen blev så ringe, at man måtte udpege folk, der havde mødepligt, for at være sikker på at have det fornødne antal vidner.

Herrederne og herredsfogederne overlevede, de fortsatte som den offentlige dømmende magts 1. instans, det almindelige værneting for alle i herredet, men undergivet kongens højheds ret.

Den gamle retsordning var i virkeligheden langt mere demokratisk: Tinget og dets afgørelser var folkets. Herredsfoged, skriver og stokkemænd var valgt ud af folket, og man fulgte de ældgamle love, der var godkendt af folk selv på tinge. De var enkle og faldt helt sammen med opfattelsen af, hvad der var ret, de var folkets retsbevidsthed. Nu blev lovene vedtaget i København og kunne ændres efter kongens forgodtbefindende.

Bønderne var slet ikke retsløse i gamle dage. De kunne snarere blive det under de nye forhold, hvor de gamle herredsfogeder og skrivere blev erstattet med folk, der var villige og underdanige tjenere for enevælden, og måske endda helt uden tilknytning til bondesamfundet og dets retsbegreber. Folket havde mistet sin indflydelse på retshandlingerne.

Litteraturhenvisning:

Daniel Bruun: Danmark - Land og Folk
Trap, Salomonsen, Dansk Kulturhistorisk
opslagsværk.

Jydske samlinger 5. række.

Div. årg. af Sydthy Årbog.

Historisk Årbog for Thisted Amt 43-49.

Skalk nr. 4, 92.

Kai Hammerich: Den danske dommerstand
under Enevælden.

Birgit Løgstrup: Dommer og Administrator.

Thorkild Gravlund: Herredsbogen.

Kilde: Sydthy Årbog 1993, side 91-94.